

УДК 343.138.5

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2022.6.37>

МАРТИНОВ Є.О.

**ПІДСТАВИ ЗАКРИТТЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ СУДОМ
НА СТАДІЇ ПІДГОТОВЧОГО СУДОВОГО ЗАСІДАННЯ****GROUNDS FOR CLOSING CRIMINAL PROCEEDINGS BY THE COURT
AT THE STAGE OF THE PREPARATORY COURT**

Актуальність статті полягає в тому, що прийняття Кримінального процесуального кодексу України зумовило визначення завдань кримінального провадження як захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура. У статті з'ясовано, що кримінальні процесуальні відносини які виникають при закритті кримінального провадження становлять систему правовідносин, в які вступають учасники підготовчого провадження з метою досягнення завдань кримінального провадження визначених у ст. 2 Кримінального процесуального кодексу України та які забезпечуються письмовим процесуальним документом – рішенням суду. Обґрунтовано, що юридичні факти у механізмі правового регулювання закриття кримінального провадження виконують одну з головних ролей – забезпечують функціонування правових відносин, отже створюють перехід від загальної моделі прав та обов'язків, зафіксованої у кримінальному процесуальному законі, до конкретних, що втілюється у правовідносинах. Тому, підстави закриття кримінального провадження на стадії підготовчого судового засідання – це процесуальні факти, що встановлюються під час підготовчого провадження судом, які виключають або вказують на недоцільність подальшого здійснення кримінального провадження зобов'язуючи останнього прийняти рішення про закриття кримінального провадження відповідно чинного законодавства. Здійснено класифікацію та надано характеристику фактичним (наявність достатніх відомостей в матеріалах кримінального провадження, що свідчать про можливість досягнення мети відповідної процесуальної дії, виключають наявність кримінального правопорушення або необхідність притягнення до кримінальної відповідальності чи застосування покарання) і правовим (наявність або відсутність певних процесуальних обставин, що впливають на хід кримінального провадження; процесуальний документ (рішення), складений у відповідності до встановлених законом вимог, що надає право суду закрити кримінальне провадження) підставам закриття кримінального провадження на стадії підготовчого судового засідання.

Ключові слова: кримінальне провадження, інститут, закриття кримінального провадження, суд, підстава.

The relevance of the article lies in the fact that the adoption of the Criminal Procedure Code of Ukraine led to the definition of the tasks of criminal proceedings as the protection of individuals, society and the state from criminal offenses, the protection of the rights, freedoms and legitimate interests of participants in criminal proceedings, as well as

the provision of a quick, complete and impartial investigation and judicial proceedings so that everyone who commits a criminal offense is prosecuted to the extent of their guilt, no innocent person is charged or convicted, no person is subjected to unjustified procedural coercion, and that due process of law is applied to each participant in criminal proceedings. The article clarified that the criminal procedural relations that arise when the criminal proceedings are closed constitute a system of legal relations entered into by the participants of the preparatory proceedings in order to achieve the objectives of the criminal proceedings defined in Art. 2 of the Criminal Procedure Code of Ukraine and which are provided by a written procedural document – a court decision. It is substantiated that legal facts in the mechanism of legal regulation of the closing of criminal proceedings perform one of the main roles – they ensure the functioning of legal relations, therefore they create a transition from the general model of rights and obligations recorded in the criminal procedural law to specific ones embodied in legal relations. Therefore, the grounds for closing criminal proceedings at the stage of the preparatory court hearing are procedural facts established during the preparatory proceedings by the court, which exclude or indicate the impracticality of further criminal proceedings, obliging the latter to make a decision to close criminal proceedings in accordance with current legislation. The classification was carried out and a characterization was given as factual (the presence of sufficient information in the materials of the criminal proceedings, which testify to the possibility of achieving the goal of the relevant procedural action, exclude the presence of a criminal offense or the need to bring criminal responsibility or the application of punishment) and legal (the presence or absence of certain procedural circumstances that affect the course of criminal proceedings; a procedural document (decision) drawn up in accordance with the requirements established by law, which gives the court the right to close criminal proceedings) grounds for closing criminal proceedings at the stage of a preparatory court session.

Key words: *criminal proceedings, institute, closure of criminal proceedings, court, basis.*

Актуальність. Прийняття Кримінального процесуального кодексу (КПК) України зумовило визначення завдань кримінального провадження як захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура (ст. 2) [1].

Такі пріоритети сприяли істотній зміні кримінальної процесуальної форми, усунення застарілих й запровадження нових процедур. Не виключенням став й судовий розгляд кримінальних проваджень. Однією із новел КПК України стала поява підготовчого провадження, яке було трансформоване зі стадії попереднього судового розгляду. Законність, обґрунтованість та вмотивованість рішень суду у цій стадії судового провадження обумовлюється дотриманням процесуального порядку їх постановлення.

Основний зміст. Для будь-якого виду юридичної відповідальності визначення підстав для її застосування є центральним питанням, адже їх визначення та суворе дотримання – необхідна гарантія прав і свобод громадян. Загалом, у теорії права юридичні підстави визначають як сукупність передбачених правом обставин, умов, фактів і передумов, що забезпечують настання юридичних наслідків [2, с. 334].

На нашу думку, до структури кримінальних процесуальних відносин які виникають при закритті кримінального провадження необхідно віднести систему елементів тих правовідносин, в які вступають учасники підготовчого провадження з метою досягнення завдань кримінального провадження визначених у ст. 2 КПК України та які забезпечуються письмовим процесуальним документом – рішенням суду.

Тому, досліджувати структуру правовідносин, у які вступають учасники процесу в закритті провадження, належить із урахуванням загальних характерних рис, які притаманні будь-яким правовідносинам і розглядати її з огляду складових елементів, таких як – суб'єкт, об'єкт і зміст.

Зокрема, з теорії права відомо, що суб'єкти, або суб'єктний склад, – це сукупність осіб, які беруть участь у правовідносинах. Об'єктом є те, з приводу чого виникає і здійснюється діяльність його суб'єктів. Зміст – це суб'єктивні права, обов'язки, повноваження, відповідальність суб'єктів правовідносин, а також структура змісту – спосіб взаємозв'язку, що виникає на підставі суб'єктивних прав, обов'язків, повноважень, відповідальності [3, с. 101].

Структура змісту правовідносин утворює не зв'язок її змістовних елементів (суб'єктивних прав, обов'язків, повноважень, відповідальності), а той правовий зв'язок, який виникає на їх підставі з приводу досягнення мети правовідносин у які вступають їх суб'єкти. Тобто, це юридичне взаємне становище суб'єктів, яке визначає, формує їх поведінку через кореспондуючі один одному права і обов'язки заради задоволення їх інтересів. Юридичний факт завжди є підставою виникнення, зміни і припинення правовідносин.

Важливим фактором, на нашу думку, є те, що кримінальні процесуальні правовідносини є похідними від кримінальних правовідносин, оскільки лише факт вчиненого кримінального правопорушення може дати підставу для розвитку кримінальних процесуальних відносин у тому числі і тих, які регулюються Главою 27 КПК та складають предмет нашого дослідження. З таким твердженням погоджується і О. В. Наден, котра у своєму дослідженні зазначала, що, з моменту вчинення кримінального правопорушення у держави виникає повноваження визнати цю особу такою, що вчинила його, і піддати її кримінальній відповідальності. Саме в цей момент з'являється й обов'язок особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, бути підданою кримінальній відповідальності. Авторкою доведено, що саме з моменту вчинення кримінального правопорушення і складаються кримінальні правовідносини, які є предметом кримінально-правового регулювання [4, с. 45].

Тому, підставою виникнення кримінальних процесуальних відносин взагалі, і втому числі тих відносин, в які вступають учасники підготовчого провадження, є юридичний факт – вчинення особою кримінального правопорушення.

На думку деяких вчених-процесуалістів, підстави закриття кримінального провадження – визначені законом факти, що встановлюються під час кримінального провадження, які виключають можливість подальшого здійснення цього кримінального провадження або ж вказують на нецільність його проведення, що зобов'язує суд прийняти рішення про закриття провадження [5].

На нашу думку, підстави закриття кримінального провадження на стадії підготовчого судового засідання – це процесуальні факти, що встановлюються під час підготовчого провадження судом, які виключають або вказують на недоцільність подальшого здійснення кримінального провадження зобов'язуючи останнього прийняти рішення про закриття кримінального провадження відповідно чинного законодавства. До структури кримінальних процесуальних відносин які виникають при закритті кримінального провадження необхідно віднести систему елементів тих правовідносин, в які вступають учасники підготовчого провадження з метою досягнення завдань кримінального провадження визначених у ст. 2 КПК України та які забезпечуються письмовим процесуальним документом – рішенням суду.

Інститут закриття кримінальних проваджень після надходження до суду регламентовано ст. 284 та 314 КПК України. Так, у підготовчому судовому засіданні суд має право прийняти низку рішень, зокрема і рішення про закриття провадження в разі встановлення підстав, передбачених п. 5–8, 10 ч. 1 або ч. 2 ст. 284 КПК України (п. 2 ч. 3 ст. 314 КПК України) [1]. Такі положення ст. 314 КПК України відсилають до ст. 284 КПК України, де відображено перелік підстав для закриття провадження, а саме: «...5) помер підозрюваний, обвинувачений, особа, стосовно якої зібрано достатньо доказів для повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, але не повідомлено про підозру у зв'язку з її смертю, крім випадків, якщо провадження є необхідним для реабілітації померлого; 6) існує вирок по тому самому обвинуваченню, що набрав законної сили, або постановлена ухвала суду про закриття кримінального провадження по тому самому обвинуваченню; 7) потерпілий, у визначених випадках КПК України, його представник відмовився від обвинувачення у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення, крім кримінального провадження щодо кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством; 8) стосовно кримінального правопорушення, щодо якого не отримано згоди держави, яка видала особу; 9) після повідомлення особі про підозру закінчився строк судового розслідування, визначений ст. 219 КПК України, крім випадку повідомлення особи про підозру у вчиненні тяжкого чи особливо тяжкого злочину проти життя та здоров'я особи» [1].

Відповідно до ч. 2 ст. 284 КПК України кримінальне провадження закривається судом: 1) у зв'язку зі звільненням особи від кримінальної відповідальності; 1-1) з підстави, передбаченої п. 3-1 ч. 1 ст. 284 КПК України; 1-2) з підстави, передбаченої п. 4-1 ст. 284 КПК України, якщо

підозрюваний, обвинувачений заперечує проти закриття за цією підставою; 2) якщо прокурор відмовився від підтримання державного обвинувачення, за винятком випадків, передбачених КПК України; 3) досягнуто податковий компроміс у справах про кримінальні правопорушення, передбачені ст. 212 Кримінального кодексу (КК) України, відповідно до підрозділу 9-2 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України [1].

На думку, Д. В. Шиловой, закриття кримінального провадження можливе лише за наявності підстав, перелік яких міститься в законі, які, у свою чергу, традиційно поділяються на: реабілітуючі, нереабілітуючі; процесуальні, матеріальні; юридичні і фактичні; імперативні та дискреційні; загальні і спеціальні; умовні та безумовні [6, с. 153]. У контексті предмету нашого дослідження, С. М. Благодир поділяє підстави для закриття кримінальної справи на реабілітуючі, нереабілітуючі та підстави, що констатують неможливість здійснення провадження. Так, автор висловлює думку, що до останньої групи підстав слід віднести: наявність вироку з того ж обвинувачення, який набрав законної сили, або ухвали чи постанови суду про закриття справи з тієї ж підстави; неотримання згоди компетентного органу державної влади на притягнення особи до кримінальної відповідальності або право особи на недоторканість та ін. [7, с. 8].

У принципі така класифікація заслуговує на увагу, водночас розглянемо детальніше. Так, А. Я. Дубинський, досліджуючи підстави для прийняття процесуальних рішень, доходить висновку, що в якості таких повинна розглядатися сукупність доказів, достатніх для того, щоб прийняти конкретне рішення. На погляд вченого, не можуть бути визнані правильними розповсюджені в теорії кримінального процесу й у слідчій практиці погляди, у силу яких у підставу прийняття таких процесуальних рішень, як рішення про проведення обшуку, про затримання підозрюваного у визначених випадках можуть бути покладені не докази, а дані, отримані в результаті ОРД. Реалізація зазначених процесуальних рішень тягне значне обмеження прав особистості, що неприпустимо при відсутності доказів необхідності такого рішення. Вказівка на достатність доказів як основи для прийняття окремих рішень (притягнення в якості обвинуваченого, складання обвинувального висновку й ін.) наведена безпосередньо в законі. З приводу більшості процесуальних рішень такої прямої вказівки закон не передбачає. Однак і ці рішення повинні бути обґрунтованими, тобто спиратися на достатні докази, що не залишають сумнівів в правильності зробленого висновку. Він пропонував розподіляти підстави закриття кримінального провадження на юридичні і фактичні. Під фактичними розумів недостатність підстав для обвинувачення, непереконливість доказів по суті справи, пред'явлених обвинуваченому, а під юридичними – обставини, які усувають злочинність діяння чи його караність [8, с. 21-22]. Виходячи з вищевикладеного, суд повинен враховувати не тільки юридичні підстави закриття, але й фактичні – вивчення матеріалів кримінального провадження.

В. С. Зеленецький вважає, що підставами для прийняття конкретних процесуальних рішень повинна розглядатися достатня сукупність доказів, під якою слід розуміти особливим чином організоване об'єднання усієї множини належних і допустимих до кримінальної справи фактичних даних, які утворюють у своїй єдності цілісну та стабільну їх систему, що забезпечує адекватне (істинне) відображення всіх елементів предмета доказування, прийняття законних та обґрунтованих рішень у кримінальній справі. Він також здійснював поділ з попередником й визначав юридичні – які усувають злочинний характер діяння і його караність, а фактичні – констатують недостатність даних для віддання обвинуваченого до суду та відсутність події злочину [9, с. 5].

Проте, дана позиція не була сприйнята багатьма вченими. Так, наприклад, Л. М. Лобойко вважав, що розподіл підстав на фактичні та юридичні, як і будь-яка класифікація, є умовним тому, що обидві групи даних підстав за своєю природою є юридичними. Протиставляти їх не можна, оскільки виникає загроза неправильного судження про їх нерівноцінність. Усі встановлені законом підстави мають однакову правову силу незалежно від їх належності до категорії «фактичних» чи «юридичних». Він поділяє підстави до закриття кримінальної справи на: 1) такі, що реабілітують (за відсутності події злочину; за відсутності в діянні складу злочину; при не доведенні участі обвинуваченого у вчиненні злочину); 2) такі, що не реабілітують (внаслідок акта амністії, якщо він усуває застосування покарання за вчинене діяння, а також в зв'язку з помилуванням окремих осіб; щодо особи, яка не досягла на час вчинення суспільно небезпечного діяння одинадцятирічного віку; щодо померлого, за винятком випадків, коли провадження в справі є необхідним для реабілітації померлого або відновлення справи щодо інших осіб за нововиявленими обставинами); 3) «нейтральні» (формальні) (щодо особи, про яку є вирок по тому ж обвинуваченню, що набрав законної сили, або ухвала чи постанова суду про закриття справи з тієї ж підстави; щодо особи, про яку є не скасована постанова органу дізнання, слідчого, прокурора

про закриття справи по тому ж обвинуваченню; якщо про відмову в порушенні справи по тому ж факту є не скасована постанова органу дізнання, слідчого, прокурора) [10, с. 260].

Виходячи з результатів аналізу представлених в процесуальній літературі точок зору щодо підстав процесуальних рішень, а також чинного кримінального процесуального законодавства України, вважаємо доцільним погодитися з тими науковцями, які вважають, що всі процесуальні рішення можна поділити на дві групи: 1) процесуальні рішення, що приймаються лише на підставі сукупності доказів; 2) процесуальні рішення, що можуть бути прийняті на підставах, які формуються за власним розсудом уповноваженої особи, в яких наявність сукупності доказів не є обов'язковою умовою їх прийняття [11, с. 49].

Аналізуючи комплексно і системно підстави для закриття кримінальної справи, передбачені положеннями КПК і КК України, для більшої зручності дослідження В. Т. Маляренко розподілі їх на групи за рядом спільних ознак.

До першої групи вчений відніс реабілітуючі підстави (відсутність події злочину і відсутність в діянні складу злочину, недоведеність участі обвинуваченого у вчиненні злочину, прокурор відмовився підтримувати державне обвинувачення, а потерпілий не бажає скористатися правом вимагати продовження розгляду справи). До другої групи можуть бути віднесені підстави, які ґрунтуються на принципі, відомому в світі як *non bis in idem*, тобто: не можна двічі за одне й те саме. Цей принцип відтворений у ч. 3 ст. 2 КК України: ніхто не може бути притягнений до кримінальної відповідальності за те саме кримінальне правопорушення більше одного разу. Маються на увазі підстави п. 6, 9-1 ч. 1 ст. 284 КПК України (за наявності: вироку за тим же обвинуваченням, що набрав законної сили, або ухвали чи постанови суду про закриття справи з тієї ж підстави; не скасованої постанови органу дізнання, слідчого, прокурора про закриття справи за тим же обвинуваченням). Їх не можна вважати ні реабілітуючими, ні нереабілітуючими, оскільки в постановах, ухвалях про закриття кримінальних проваджень з цих підстав не вирішується питання по суті, а лише констатується факт наявності в цій справі процесуального рішення компетентного органу чи особи, яке є перепорою для подальших процесуальних дій. Рішення про закриття справи з цих підстав може бути прийняте органом дізнання, слідчим, прокурором, суддею при її попередньому розгляді і судом під час її судового розгляду, а також судами апеляційної, касаційної інстанцій [12, с. 60].

У цьому контексті, варта уваги думка, що відповідно скасування у законодавстві певного складу злочину як підстава для закриття провадження не є реабілітуючою обставиною. Отже, закриття кримінального провадження за нереабілітуючих підстав фактично передбачає констатацію факту вчинення особою кримінального правопорушення, що призводить до несприятливих наслідків для такої особи, зокрема ставить під сумнів її невинуватість. Водночас закриття кримінального провадження без згоди особи обмежує її право на захист від звинувачень у вчиненні дій, які їй інкримінувалися. Таким чином, може статись так, що особа буде вважатися такою, що притягувалася до кримінальної відповідальності, при тому, що самого факту вчинення нею відповідного діяння та його розслідування могло не відбуватися [13].

У свою чергу, І. Гловюк зауважила, що модель класифікації підстав закриття кримінального провадження у суді на реабілітуючі та нереабілітуючі вже не відповідає викликам сьогодення та потребам практики стосовно їх застосування. Отже, КПК України має бути уточнений в аспекті виділення підстав закриття кримінального провадження судом (додатково до звільнення від кримінальної відповідальності та смерті підозрюваного, обвинуваченого (крім випадків, якщо провадження є необхідним для реабілітації померлого)), незгода обвинуваченого з якими тягне за собою продовження проведення судового провадження в загальному порядку. До таких підстав слід віднести: набрання чинності законом, яким скасована кримінальна відповідальність за діяння, вчинене особою; відмова потерпілого, а у випадках, передбачених КПК України, його представником від обвинувачення у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення, крім кримінального провадження щодо кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством; після повідомлення особі про підозру закінчення строку досудового розслідування, визначеного ст. 219 КПК України, крім випадку повідомлення особі про підозру у вчиненні тяжкого чи особливо тяжкого злочину проти життя та здоров'я особи. У таких випадках, якщо обвинувачений під час судового засідання наполягає на ухваленні виправдувального вироку, на думку вченої суд не вправі закрити кримінальне провадження за наявності таких підстав і має продовжувати провадження у загальному порядку та ухвалити виправдувальний вирок, або, якщо доводи обвинуваченого не підтвердилися, закрити провадження за відповідною підставою, стосовно якої заперечував обвинувачений [14, с. 137].

Висновок. Таким чином, підстави закриття кримінального провадження на стадії підготовчого судового засідання – це процесуальні факти, що встановлюються під час підготовчого провадження судом, які виключають або вказують на недоцільність подальшого здійснення кримінального провадження зобов'язуючи останнього прийняти рішення про закриття кримінального провадження відповідно чинного законодавства.

Фактичними підставами закриття є наявність достатніх відомостей в матеріалах кримінального провадження, що свідчать про можливість досягнення мети відповідної процесуальної дії, виключають наявність кримінального правопорушення або необхідність притягнення до кримінальної відповідальності чи застосування покарання: а) втратив чинність закон, яким встановлювалася кримінальна протиправність діяння; б) після повідомлення особі про підозру закінчився строк досудового розслідування, визначений ст. 219 КПК України; в) не встановлено особу, яка вчинила кримінальне правопорушення, у разі закінчення строків давності притягнення до кримінальної відповідальності; г) досягнуто податковий компроміс у справах про кримінальні правопорушення, передбачені ст. 212 КК України, відповідно до підрозділу 9-2 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України.

Юридичні (правові) підстави закриття кримінального провадження судом – наявність або відсутність певних процесуальних обставин, що впливають на хід кримінального провадження (широке розуміння), а також як відповідний процесуальний документ, складений у відповідності до встановлених законом вимог, що надає право суду закрити кримінальне провадження (вужке розуміння): а) смерть підозрюваного, обвинуваченого, крім випадків, якщо провадження є необхідним для реабілітації померлого; б) існує вирок по тому самому обвинуваченню, що набрав законної сили, або постановлена ухвала суду про закриття кримінального провадження по тому самому обвинуваченню; в) потерпілий відмовився від обвинувачення у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення; г) стосовно кримінального правопорушення, щодо якого не отримано згоди держави, яка видала особу; д) не встановлені достатні докази для доведення винуватості особи в суді і вичерпані можливості їх отримати; е) прокурор відмовився від підтримання державного обвинувачення.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квіт. 2012 р. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
2. Юридична енциклопедія: В 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Київ : Укр. енцикл., 2003. Т. 5. 736 с.
3. Тертишник В. М. Кримінальний процес. 3-е вид., доп. і перероб. Харків : Арсис, 2000. 528 с.
4. Наден О. В. Теоретичні основи кримінально-правового регулювання суспільних відносин в Україні : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.08. Луганськ, 2013. 384 с.
5. Павич Х. М. Закриття кримінального провадження судом першої інстанції: дис... канд. юрид. наук: 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність». Львів, 2017. 291 с.
6. Шилова Д. В. Класифікація підстав до закриття кримінальної справи. *Університетські наукові записки*. 2010. № 1. с. 152–159.
7. Благодир С. М. Закриття кримінальної справи в досудовому слідстві: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза». Київ, 1998. 18 с.
8. Дубинський А. Я. Виконання процесуальних рішень слідчого. Правові та організаційні проблеми. Київ: Наук. думка, 1984. 182 с.
9. Зеленецький В. С. Проблеми формування сукупності доказів у кримінальному процесі: монографія. Харків, 2004. 108 с.
10. Лобойко Л. М. Кримінальний процес: підручник. Київ : Істина, 2014. 432 с.
11. Лоскутов Т. О. Предмет регулювання кримінального процесуального права: монографія. Київ: Юрид. світ, 2016. 416 с.
12. Маляренко В. Т. Про закриття кримінальної справи (окремі аспекти). *Вісник Верховного Суду України*. 2003. № 3. С. 56–62.
13. КСУ визнав неконституційною одну із підстав закриття кримінального провадження. Юридична газета. 2022. 10 черв. URL: <https://yur-gazeta.com/golovna/ksu-viznav-nekonstituciynouy-odnu-iz-pidstav-zakrittya-kriminalnogo-provadhennya.html>
14. Глов'юк І. Щодо питання удосконалення моделі закриття кримінального провадження у судовому провадженні. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2021. № 42. С. 130–137.